

Yerlilik Düşüncesi ve Yerellik Söylemi

The Concept of Indigenusness and the Discourse of Localism

Mehmet Fuat LEVENDOĞLU¹ Güven ŞEKER²

¹Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Antropoloji Bölümü, Sosyal Antropoloji Anabilim Dalı, Van, Türkiye

²Carleton University, Norman Paterson School of International Affairs, Canada, Ottawa

ÖZ

Günlük hayatta yerli ve yerel kelimelerine aşinayız. Yerli/yerel veya yerlilik/yerellik kavramları, aynı zamanda bireylerin, toplumların, kültürlerin ve nesnelerin de coğrafi bölgelere-mekânlara aidiyetini temsil etmektedir. Yerlilik ve yerellik kavramları aidiyet bağlamında değerlendirildiğinde, varlıkların tanımlanmış bir coğrafi bölgeye ait olma veya olmama durumları, zamansal/tarihsel kriter temelinde yorumlanır. Yani varlıklar ve coğrafi bölge arasında aidiyet ilişkisi kapsamında tarihsel ve kültürel bağlara bakılarak, bir nevi kimliklendirme yapılır. Aksi durumda, malum kıstaslar ışığında coğrafi bölgeye aidiyet reddedilir. Halk arasındaki değertendirmelere ve inanışa göre; belli bir coğrafi bölgenin sosyal ve kültürel özelliklerini taşıyan, yerli veya yerel sıfatı ile nitelenen/kimliklendirilen insanlar, aynı zamanda o coğrafi bölgenin ev sahibi konumundadırlar. Çünkü öteden beri bölgede-mekânda yerleşik olmaları ve kuşaklar boyunca o bölgede yaşamlarını sürdürmeleri, aynı zamanda aidiyet kıstaslarını da ortaya koymaktadır. Dolayısıyla aynı coğrafi bölgenin sosyal ve kültürel özelliklerini temsil etmediği düşünülen insanlar ise öteki kavramı ile nitelenirler. Keza ötekiler de başka bir coğrafi bölgenin yerlileri veya yerel halklarıdır. Zaman içinde ve farklı kültürlerde varlığını devam ettirmekte olan bu nitelemeler, son zamanlarda bilimsel çalışmalara da konu olmuştur. Her ne kadar farklı etnik yapıları sahip toplumlarda bu nitelemelerin birer toplumsal sorun haline gelmesinin yanında yine de bu kavramlar, göç, kentleşme, kültürleşme gibi çalışma alanları bakımlarından da incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yerlilik, Yerellik, Aidiyet, Kimlik, Mekân, Coğrafi bölge, Ötekileştirme.

ABSTRACT

We are familiar with the words “indigenous” and “local” in daily life. The concepts of indigenous/local or indigenusness/locality also represent the belonging of individuals, societies, cultures, and objects to geographical regions and places. When the ideas of indigenusness and locality are evaluated in the context of belonging, entities belonging or non-belonging to a defined geographical region is determined by temporal and historical criteria. In other words, an identification is made by examining historical and cultural ties within the framework of the relationship of belonging between entities and the geographical region. Otherwise, belonging to the geographical region is rejected in light of the criteria. According to evaluations and beliefs, people who possess the social and cultural characteristics of a particular geographical region and are identified as indigenous or local are also considered the inhabitants of that region. Their long-standing settlement in the region and their continued existence there for generations establish criteria for belonging. Conversely, people who are not considered to represent the social and cultural characteristics of the same geographical region are labeled as “the other.” These “others” are often indigenous peoples or residents of another region. These designations, which have persisted across different cultures and over time, have recently become the subject of scientific studies. While these designations have become social problems in societies with diverse ethnic structures, they are also examined in the context of fields such as migration, urbanization, and acculturation.

Keywords: Indigeneity, Locality, Belonging, Identity, Space, Geographical region, Othering.

Sorumlu yazar: Mehmet Fuat LEVENDOĞLU

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Antropoloji Bölümü, Sosyal Antropoloji Anabilim Dalı, Van, Türkiye

E-mail: fuadlevendoglu@yyu.edu.tr

ROR ID: ror.org/041jyzp61

Geliş Tarihi(Received): 09.01.2026 **Kabul Tarihi(Accepted):** 20.04.2026 **Yayın Tarihi(Published):** 30.06.2026

Atıf bilgisi:

Levendoglu, M. F., ve Şeker, G. (2026). Yerlilik düşüncesi ve yerellik söylemi, *Antropoloji*, (52), 35-51.

<https://doi.org/10.33613/antropolojidergisi.1859546>

Dergimizde yayımlanan çalışmaların telif hakları yazarlara aittir. Yayımlanan çalışmalar CC-BY lisansı altında açık erişim olarak yayımlanmaktadır.

The copyright of the articles published in our journal belongs to the authors. Published articles are made available as open access under a CC-BY licence.

Giriş

Günümüz dünyasında yerlilik ve yerellik kavramları, akademik ve politik tartışmaların merkezinde yer almaktadır. Bu kavramlar, coğrafi bir aidiyetin ötesinde; kimlik, güç ilişkileri, kültürel miras ve toplumsal adalet gibi çok katmanlı ve karmaşık konuları içermektedir. Modern yönetim biçimleri, küreselleşmenin getirdiği akışkanlık ve sömürgecilik sonrası eleştiriler, bu kavramların geleneksel tanımlarını sorgulamakta ve yeni bir kavramsallaştırma gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu makale, yerlilik ve yerellik kavramlarının güncel tartışmalı konumunu antropolojik bakış açısıyla ele alarak, bu kavramların çok boyutlu doğasını, içsel çelişkilerini ve pratik sonuçlarını analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Yerli, yerlilik, yerel ve yerellik kavramları, sıklıkla birbiriyle karıştırılsa da her biri farklı bir anlam katmanına sahiptir. Bu kavramlar, coğrafi bir aidiyetin dışında kimlik, tarihsel köken ve politik statü gibi dinamikleri de içerir. Nitekim yerlilik kavramı, günlük hayatımızda mütemadiyen muhafazakârlık, geleneksellik kavramları ile de anılarak ifade edilmektedir.

Yerlilik Lütfi Bergen (2024) tarafından “Yabancılaşmamak için yerliyiz” şeklinde ifade ediliyor. Yerlilik günümüzde hem bir ideolojidir hem de bir söylemdir. İdeolojidir, çünkü bir siyasi merkezden neredeyse bir (sağ) manifesto gibi sürekli tahkim edilmektedir. Yerlilik söylemdir, çünkü merkez tarafından oluşturulan dikey boyutun yanında gündelik söylemlerde ve popüler kültür ürünlerinde yerli öznenin kendisini inşa ettiği dil olarak da iş görmektedir (Mollaer, 2018, ss. 13-14).

Yerli, yerlilik ve yerellik kavramları, evrensel ve tek bir tanıma sahip olmamaları nedeniyle tartışmalıdır. Fizikteki yerellik ilkesi (ışık hızından hızlı iletişimin imkânsızlığı) ile sosyal bilimlerdeki yerellik (mekânsal varyasyonlar) arasındaki farklılıklar bile bu karmaşıklığın bir göstergesidir. Sosyal bilimlerde bu kavramlar, otantiklik, tarihsel süreklilik ve kültürel bağlılık gibi ölçütlerle tanımlanmaya çalışılsa da bu ölçütler sürekli bir tartışma konusudur (McKay, 2019; TallBear, 2013). Yerlilik için “ne kadar eski olunmalı?” sorusu, kimliklerin sabit olmadığı sürekli tartışma yapılan bir yapı olduğunu gösterir. Biyolojik köken, kültürel uygulamalar ve politik tanınma gibi ölçütler, topluluk içi ve dışı çatışmalara yol açabilir (Guodaar ve Bardsley, 2021). Yerli olmak, durağan bir statü değildir, değişen koşullara uyum sağlayan ve çok katmanlı bir kimliği de ifade eder (Merino vd., 2020). Nitekim küreselleşme ve göç, bireylerin hem yerel hem de ulusal kimliklerini yeniden tanımlamalarına neden olur (Babacan, 2006). Bütün bu değerlendirmelerin ışığında özellikle yerlilik kavramını *mekâna veya coğrafyaya aidiyet* ve *zamanda derinlik* ölçütlerine göre de ele almak, önemli bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yerlilik kavramı, antropolojinin sömürgeci geçmişiyle derinden ilişkilidir. Sömürgecilik sonrası eleştiriler, yerliliğin Batı-merkezli bilimsel söylemde nasıl inşa edildiğini ve egzotik, romantize edilmiş veya araçsallaştırılmış bir kategoriye dönüştürüldüğünü vurgular (Chandler ve Reid, 2020). Sömürgeci ideolojiler, yerli halkların topraklarını boş arazi (terra nullius) ilan ederek işgali meşrulaştırmış ve yerli varlığını yok saymıştır (Allard-Tremblay ve Coburn, 2021). Doğayla uyumlu, saf gibi romantikleştirilmiş yerli kimlik tasvirleri, yerli halkların modern dünyadaki gerçek sorunlarını ve politik mücadelelerini görünmez kılar (Koper, 2017). Yerli bilgi sistemleri, Batı biliminin evrenselcilik iddiasına karşı bir alternatif sunarken, çoğu zaman akademik hiyerarşilerde marjinalleştirilmiştir (Perley, 2021; Radcliffe, 2017).

Küreselleşme süreci, yerellik ve yerlilik kavramlarını temelden sarsmıştır. Arjun Appadurai’nin (1990) manzaralar (*scapes*) kuramı gibi yaklaşımlar, yerelin artık coğrafi bir sınırla değil, medya, teknoloji ve insan hareketliliği gibi küresel akışlarla şekillenen dinamik bir alan olduğunu öne sürer. Yerellik ötesi (*Translokalite*) ve küresel yerellik gibi kavramlar, yerel ve küresel olanın birbirini dışlamadığını, aksine iç içe geçtiğini ve karma kimlikleri ortaya çıktığını vurgular (Diaz, 2007; Wisniewski ve Brzezicka, 2020). Göçmenler ve mülteciler, yerel toplulukların yerlilik anlayışına, aidiyetin sadece doğuştan olmayan sonradan katılımı ile kazanılan dinamik bir süreç olduğunu göstererek katkı sağlar (Magezi, 2024; Weng ve Lee, 2016). Ayrıca dijital platformlar, fiziksel mekândan bağımsız sanal topluluklar ve kimlikleri ortaya çıkartarak yerliliğin geleneksel tanımlarını dönüştürmektedir (Soh vd., 2024; Taylor, 2020).

Yerlilik ve yerellik kavramları, antropoloji disiplini için vazgeçilmez ancak karmaşık ve tartışmalı söylemlerdir. Bu kavramların çok katmanlı doğası, tekil ve statik tanımların yerine, bağlama duyarlı, eleştirel ve diyalojik yaklaşımların benimsenmesini gerektirmektedir. Sömürgeciliğin mirası ve küreselleşmenin dinamikleri, bu

kavramların sürekli olarak yeniden düşünülmesini, yerli seslerin güçlendirilmesini ve toplumsal adaletin merkeze alınmasını zorunlu kılmaktadır. Antropoloji, yerlilik ve yerellik gibi temel kavramları günümüzde yeniden ele alan bir disiplin olarak karşımıza çıkar. Bu yeniden değerlendirme, disiplinin sömürgeci mirasıyla yüzleşme, yerli toplulukların bilgi üretimindeki artan rolü ve araştırma etiğindeki dönüşüm gibi nedenlere dayanmaktadır (Perley, 2021; Todd, 2016). Geleneksel yaklaşımlar bu kavramları sabit ve dışarıdan tanımlanabilir kategoriler olarak ele alırken, güncel araştırmalar onların çok katmanlı, akışkan ve politik doğasını vurgulamaktadır. Antropolojinin sömürgeci kökleri, yerli toplulukların bilgi sistemlerini ve öznelliğini marjinalleştirmiştir. Günümüz antropolojisi, bu mirası eleştirerek, yerliliği Batı-merkezli ve indirgemeci kullanımlardan arındırmayı hedeflemektedir (Chandler ve Reid, 2020; Todd, 2016). Bu bağlamda, sömürgeci olmayan bir yaklaşım, yerli halkların varlığını ve bilgilerini merkeze almayı gerektirmektedir. Yerli araştırmacıların ve toplulukların bilgi üretimine aktif katılımı, bu kavramların yeniden tanımlanmasını zorunlu kılmaktadır. Artık yerlilik, sadece bir araştırma nesnesi değil, aynı zamanda bilgi üretiminin öznesi olarak görülmektedir. Bu durum, antropolojide daha kapsayıcı, diyalogik ve adil araştırma yöntemlerinin benimsenmesine yol açmaktadır (Lambert ve Lambert, 2024; Perley, 2021). Bu yeniden değerlendirme, araştırma süreçlerinde katılımcı ve topluluk temelli yöntemlerin (Drawson vd., 2017) öne çıkmasını sağlamıştır. Bu yaklaşımlar, yerli bilgi, dil ve değerlerin araştırma sürecinin merkezine alınmasını gerektirmektedir. Böylece, antropologlar çalıştıkları topluluklarla daha eşitlikçi, karşılıklı saygıya dayalı ve etik sorumluluğu yüksek ilişkiler kurabilmektedir. Bu dönüşüm, antropolojinin yerlilik ve yerellik kavramlarını sadece tanımlamakla kalmayıp, aynı zamanda bu kavramların toplumsal adalet ve etik sorumlulukla nasıl iç içe geçtiğinin anlaşılmasını da sağlamaktadır.

Yöntem ve Veri Kaynakları

Çalışmada, yerlilik ve yerellik kavramlarının çok boyutlu ve tartışmalı konumunu anlamak için nitel analize dayalı bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu yöntem, kavramların tarihsel, sosyal ve politik bağlamlar içinde nasıl inşa edildiğini ve deneyimlendiğini ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu amaçla yerlilik ve yerellik kavramları ile ilgili mevcut akademik alan yazın sistematik bir şekilde incelenmiştir. Taramada, kavramların antropoloji disiplindeki tarihsel evrimi ve güncel tartışmaları (Radcliffe, 2017) merkeze alınmıştır. Amaç alan yazındaki ana akımları, boşlukları ve çatışma noktalarını belirleyerek, çalışmanın özgün katkı alanlarını ortaya koymaktır. Kavramsal harita olarak nitelendirilebilecek teorik çerçeve, araştırmanın temel varsayımlarını ve analiz boyutlarını belirler. Çalışmada yerlilik ve yerellik kavramlarını durağan ifadeler olarak değil, ilişkisel ve sosyal olarak inşa edilmiş olgular olarak ele alan teorik yaklaşımlar benimsenmektedir. Fredrik Barth'ın sınırlar kuramı, etnik kimliklerin sabit kültürel özellikler yerine gruplar arası etkileşimler ve sınırların korunmasıyla nasıl oluştuğunu anlamada temel bir rol oynamaktadır. Benzer şekilde, Arjun Appadurai'nin yerellik ötesi kavramı, yerelliğin küresel akışlarla nasıl yeniden tanımlandığını açıklamak için kritik bir çerçeve sunar (Appadurai, 1990; Barth, 1969; Diaz, 2007).

Yerlilik ve yerellik kavramlarının somut uygulamalarını ve sonuçlarını anlamak için bu çalışmada çeşitli vaka incelemelerine başvurulmuştur. Bu incelemeler, kavramların farklı coğrafi ve kültürel bağlamlarda nasıl farklılaştığını göstermektedir. Örneğin: Amazon ve Sibiry'a'da yerli halkların toprak hakları ve çevresel tahribata karşı yürüttüğü mücadeleler, yerliliğin sadece kültürel bir kimlik değil, aynı zamanda politik bir direniş aracı olduğunu ortaya koymaktadır (Rorato vd., 2020). Türkiye'de Kürt, Laz ve Çerkes gibi etnik kimliklerin yerli söylemi içinde nasıl farklılaştığı ve bu kimliklerin devlet politikaları karşısında nasıl yeniden inşa edildiği (Serdar, 2019; Unal, 2022) incelenmiştir. Çalışmada küresel ölçekte iklim değişikliği yolu ile yerli toplulukların iklim değişikliğine uyum mekanizmalarının, Batı merkezli yaklaşımlardan farklı olarak, yerel bilgiye ve topluluk temelli çözümlere dayandığı (Zant vd., 2024) karşılaştırmalı olarak analiz edilmektedir. Bu nitel yaklaşım, yerlilik ve yerellik kavramlarının karmaşıklığını ve çok boyutluluğunu teorik, metodolojik ve ampirik düzeyde kapsamlı bir şekilde ele almayı mümkün kılmaktadır.

Çalışmada karşılaştırmalı yaklaşım ile farklı coğrafyalardaki yerlilik uygulamalarına bakılmıştır. Yerlilik kavramının, evrensel bir tanıma sahip olması yanında her coğrafyanın kendine özgü tarihsel, yasal ve politik dinamiklerine göre farklı şekillerde yorumlanarak ele alındığı görülmektedir. Antropolojik çalışmalar, bu kavramın farklı coğrafyalarda nasıl işlediğini karşılaştırmalı bir yaklaşımla inceleyerek hem yerli toplulukların deneyimlerindeki çeşitliliği hem de ortak mücadelelerini anlamamızı sağlar. Karşılaştırmalı yaklaşım yerliliğin farklı

bölgelerdeki temel uygulamalarını ve bu uygulamalara yönelik karşılaştırmalı bulguları ele almaktadır. Yerlilik ve yerli halkların yasal statüsü, ülkeden ülkeye büyük farklılıklar gösterir. Birleşmiş Milletler, yerliliği öz-tanımlama (*self-identification*) ilkesi üzerinden ele alsa da ulusal hukuk sistemleri bu kavramı farklı kriterlerle tanımlar. Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkelerde yerlilik, genellikle kan bağı (*blood quantum*) ve federal düzeydeki yasal tanınırlık gibi bürokratik süreçlere dayalıdır. Bu durum, yerli kimliğin otantikliğini sürekli sorgulayan iç ve dış tartışmalara yol açabilmektedir (Miller, 2006). Kenya ve diğer Afrika ülkelerinde yerlilik, çoğunlukla toprak hakları ve marjinalleşme söylemleriyle ilişkilendirilir. Yerel gruplar, uluslararası yerlilik söylemlerini stratejik bir araç olarak kullanarak, toprak ve doğal kaynaklar üzerindeki hak iddialarını güçlendirir (Lynch, 2011; Pelican, 2009). Yerli toplulukların yönetim ve karar alma süreçlerine katılımı, yerel bilgi sistemlerinin kullanımıyla yakından ilişkilidir. Avustralya ve Yeni Zelanda'daki Maori halkı, Whanganui Nehri'nin yasal olarak bir kişi olarak tanınması gibi öncü adımlar atarak doğayla olan bütünleşik ilişkilerini yasal sisteme dâhil etmiştir. Bu durum, doğanın sadece bir kaynak değil, aynı zamanda kültürel ve manevi bir varlık olduğu yönündeki yerli ontolojiyi yansıtır (Wolfradt vd., 2024). Benzer şekilde, Avustralya'da yapılan araştırmalar, Aborijin halkının geleneksel bilgisinin ekolojik yönetim ve biyoçeşitlilik korumada ne kadar önemli olduğunu göstermektedir (Ulluwishewa vd., 2008). Amazon Havzasında yerli topluluklar, madencilik ve ormansızlaşma gibi çevresel tehditlere karşı topraklarını ve yaşam alanlarını savunmak için örgütlenmektedir. Bu mücadeleler, yerliliğin sadece kültürel bir tanım olmadığını, aynı zamanda ekonomik ve politik bir direniş aracı olduğunu ortaya koymaktadır (Rorato vd., 2020). Bu karşılaştırmalı örnekler, yerliliğin hukuki ve politik bağlamlara göre şekillenen, toprak ve kaynak yönetimiyle doğrudan ilişkili olan, yerel bilgi sistemlerinin korunması ve aktarımı için kritik olan, sömürgeci ve dışlayıcı politikalara karşı bir direniş ve güçlenme aracı olarak kullanılan çok boyutlu bir kavram olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, yerlilik tartışmaları, her yerel bağlamın kendine özgü dinamikleri dikkate alınarak ele alınmalıdır.

Kavramsal çerçeve: yerlilik/yerellik üzerine teoriler

Antropolojik ve sosyolojik literatürde yerli (*indigenous*), yerellik (*locality*) ve yerlilik (*indigeneity*) kavramları, birbirini tamamlayan ancak farklı teorik ve politik katmanlara sahip olgular olarak ele alınmaktadır. Yerli terimi, en temel tanımıyla bir bölgenin orijinal sakinleri olan, o topraklarla derin kültürel, tarihi ve manevi bağları bulunan toplulukları ifade eder. Bu tanım, topluluğun mekânsal önceliğini ve tarihsel sürekliliğini vurgular (Ioris, 2023). Batı merkezli epistemolojilere karşı alternatif bilgi sistemleri sunan yerli kimliği (Mazzocchi, 2006), sömürgecilik ve asimilasyon politikalarına karşı bir direniş ve kültürel varoluş sembolü olarak işlev görür (Duperron ve Edwards, 2021). Buna karşılık Yerellik (Locality), daha geniş sosyal bir zemine oturur. Chicago Okulu'nun mekânsal yaklaşımlarında görüldüğü üzere yerellik, fiziksel bir mekânı ifade etmenin ötesinde; o mekândaki insanların ortak kültürel değerlerini, sosyal ilişkilerini, politik uygulamalarını ve ekonomik özelliklerini kapsayan dinamik bir yapıdır (Jackson, 1991; Merriman, 2015). Yerlilik ise, bir topluluğun yerli olma durumunu, bu durumun getirdiği kimliği ve politik statüyü ifade eden daha soyut ve politik bir kavramdır. Yerlilik, yerli halkların kendi kaderini tayin hakkını, toprak üzerindeki kolektif egemenliğini ve uluslararası hukuktaki haklarını (özyönetim, kültür, toprak) güvence altına alma mücadelesinin bir aracıdır (Bello-Bravo, 2019; Unal, 2022).

Küreselleşme süreçleri, yerelliği ve yerliliği sabit mekân algısından çıkararak, küresel akışlarla sürekli yeniden tanımlanan dinamik yapılara dönüştürmektedir (Houtsonen ve Huotari, 2019). Bu dönüşüm, yerliliğin sömürgeciliğe karşı bir direniş alanı ve ulus-ötesi bir politik mücadele sahası olarak işlev görmesini sağlar (Matute, 2021). Bireyler ve topluluklar, dijital teknolojiler ve göç aracılığıyla yerellik ötesi (*translocal*) ağlar kurarak, iklim değişikliği ve insan hakları gibi küresel sorunlara karşı ulus-ötesi dayanışma geliştirebilmektedir (Soh vd., 2024). Ancak bu süreç, yerli kimliğinin devletler ve küresel aktörler tarafından araçsallaştırılması riskini de barındırır. Devletler, yerli kimliğini kendi siyasi ve ekonomik çıkarlarına göre daraltıp genişleterek, otantiklik tartışmalarına ve gerilimlere yol açabilir (Allard-Tremblay ve Coburn, 2023). Ayrıca turizm ve ticari markalaşma süreçlerinde yerli kültürler metalaştırılabilmekte, yerli kimliği egzotik ve otantik bir ürün olarak romantize edilirken, arka plandaki ekonomik eşitsizlikler ve sömürü görünmez kılınabilmektedir (Koper, 2017). Dolayısıyla yerellik, sadece kültürel bir sığınak değil, aynı zamanda mekânsal adaletsizliklerin ve güç ilişkilerinin tezahür ettiği bir çatışma alanıdır (Diaz, 2007; Weng ve Lee, 2016).

Yerlilik ve yerellik kavramlarının derinlemesine analizi aidiyet, kimlik ve mekân arasındaki dinamik ilişkinin anlaşılmasını gerektirir. Mekân, basit bir coğrafi konumdan yerine bireylerin ve toplulukların duygusal ve bilişsel olarak bağ kurduğu bir çapa görevi görür (Lovell, 2003). Örneğin Şili'deki Mapuche halkının atalarının topraklarını (Ad Mapu) manevi bir sistem olarak görmesi, mekânın kimliğin ayrılmaz bir parçası olduğunu kanıtlar (Wolfradt vd., 2024). Bu aidiyet duygusu sabit değildir Fredrik Barth'ın sınır kuramında (Barth, 1969; Tanabe, 2006) ve Arjun Appadurai'nin (1990) akışlar teorisinde belirtildiği üzere, sürekli müzakere edilen bir süreçtir. Göç ve küreselleşme ile bireyler, tek bir mekâna ait olmak yerine çoklu ve karma kimlikler (yerel olmayan aidiyetler) geliştirebilirler (Babacan, 2006; Taylor, 2020; Zandi-Navgran vd., 2025). Coğrafi sınırlar ise sadece idari çizgiler değil, kültürel ayrımları pekiştiren ve egemenlik iddialarının çatıştığı politik araçlardır (Sletto, 2009).

Yerlilik kavramı, doğası gereği öteki ile kurulan bir karşıtlık ilişkisi üzerinden inşa edilir. Sosyal yapısalcı bir bakış açısıyla bakıldığında, yerli ve öteki arasındaki ayrım doğal değil tarihsel süreçler, sömürgeci miras ve güç ilişkileriyle üretilen toplumsal bir kurgudur (Gonzales ve Kertész, 2023). Egemen gruplar, bu ayrımı toplumsal hiyerarşileri meşrulaştırmak ve belirli grupları (göçmenler, azınlıklar) damgalamak için kullanabilir (Crowther, 2000). Bu teorik çerçevenin somut yansımaları, Anadolu coğrafyasındaki gündelik dilde ve sosyal ilişkilerde açıkça görülmektedir. Aynı coğrafyayı paylaşan farklı etnik veya sosyal gruplar arasında süregelen yerlilik iddiaları, bir ötekileştirme söylemine dönüşmektedir. Özellikle Anadolu'da sıkça duyulan “Biz buranın yerlisiyiz”, “Atadan dededen buralıyız”, “Özbeöz buralıyız” veya “Doğma büyüme buralıyız” gibi ifadeler; sadece mekânsal bir aidiyeti değil, aynı zamanda o mekânın asli sahibi olma iddiasını ve sonradan gelenin (veya farklı olanın) dışlanmasını içeren metaforik bir sınır çizme eylemidir. Bu durum, yerliliğin durağan bir kategori olmadığını (Nayar, 2015), aksine kültürel temas ve çatışma anlarında sürekli yeniden üretilen politik bir enstrüman olduğunu doğrulamaktadır.

Yerli ve yerel kavramlarının tarihsel ve kültürel temelleri

Yerli ve yerellik kavramları, kendiliğinden var olan doğal kategoriler olmaktan çok, tarihsel süreçler ve iktidar ilişkileri yoluyla sürekli olarak inşa edilen ve yeniden üretilen kategorilerdir. Bu inşa süreci, yerel toplulukların kendi iç dinamiklerinden bağımsız değildir. Devlet, küresel piyasalar ve hukuk gibi dış aktörlerle olan etkileşimlerinden de beslenerek kendini yeniler. Yerlilik kavramı, özellikle sömürgeci dönemde, yerli halkları ilkel veya geri kalmış olarak konumlandıran ideolojik söylemlerle inşa edilmiştir. Bu söylemler, yerli toplulukların topraklarının işgalini meşrulaştırmış ve kültürel asimilasyonu haklı göstermiştir. Bu tarihsel miras, günümüzde de yerli kimliklerinin tanınma ve hak mücadelelerinde kendini göstermektedir (Gonzales ve Kertész, 2023). Yerli topluluklar, bu sömürgeci anlatılara karşı koymak için tarihsel belleklerini, geleneklerini ve dillerini koruyarak kimliklerini ve dayanıklılıklarını yeniden inşa etmeye çalışırlar (Ortega-Villaseñor, 2022).

Modern devletler, yerliliğin tanımında ve yönetiminde merkezi bir rol oynar. Devletler, haritalama, sınır çizme ve toprak yönetimi gibi araçlarla yerli alanları bürokratik bir şekilde tanımlar ve kontrol eder. Bu durum, yerli halkların mekânı ilişkisel ve akışkan bir bağlam olarak görme biçimiyle çatışabilir. Bu çatışma, özellikle madencilik, tarım ve altyapı projeleri gibi doğal kaynakların yönetimi konusunda belirgin hale gelir. Yerli halklar, topraklarını sadece mülkiyet olarak değil, aynı zamanda kültürel ve manevi varlıklarının bir parçası olarak gördüklerinden, bu alanda yaşanan her çatışma aynı zamanda bir kimlik ve egemenlik mücadelesidir (Lorca vd., 2022). Yerliliğin inşası, tek boyutlu bir süreç değildir, topluluk içinde ve dışında çok katmanlı güç ilişkileriyle şekillenir. Devletler, uluslararası hukuku ve yerli haklarını tanıyan sözleşmeleri kabul etse bile, uygulamada yerli özerkliğini kısıtlayabilir ve yerli halkları yarı bağımsız gruplar olarak konumlandırabilir (Gladun, 2024). Yerli liderlik ve topluluk yönetimi, dış baskılara karşı bir direniş aracı olarak işlev görse de aynı zamanda topluluk içinde farklılaşmaya, iç çatışmalara ve güç dengesizliklerine de yol açabilir. Uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri, yerli hakları savunmada önemli bir rol oynarken, bu aktörlerin kendi politik gündemleri de yerlilik söylemini şekillendirebilir (Perley, 2021). Bu karmaşık etkileşimler, yerliliğin tarihsel süreçlerle ve güncel iktidar mücadeleleriyle iç içe geçmiş, sürekli değişen ve müzakere edilen bir kategori olduğunu göstermektedir. Yerlilik, hem dışlayıcı politikalara karşı bir direniş aracı hem de toplulukların kendi kimliklerini ve egemenliklerini yeniden tanımladığı bir alan olarak analiz edilmelidir.

Yerli kavramı, kendiliğinden oluşan, masum bir kategori değildir, bu ideolojik kullanım, yerli halkların varlığını, haklarını ve kimliklerini baskılamak, marjinalleştirmek ve sömürüyü meşrulaştırmak için tasarlanmıştır.

Sömürgeciliğin yerli kavramını nasıl ideolojik bir araca dönüştürdüğünü ve bunun güncel sonuçlarını eleştirel bir şekilde analiz etmek gerekir. Yerlilerin sadece fiziksel olarak topraklara el konulmasıyla kalmamış, aynı zamanda yerli bilgi sistemlerinin, dillerinin ve kültürel pratiklerinin değersizleştirilerek batı bilgi sistemlerinin üstünlüğünün dayatılmasına yol açmıştır. Sömürgecilik, yerli halkları medeniyetsiz, geri kalmış veya ilkel olarak etiketleyerek, onları medenileştirme misyonu altında sömürgeleştirmiştir. Bu ırkçı ve etnosentrik söylem, yerli kimliğini aşağılamış ve ayrımcılığı haklı çıkarmak için kullanılmıştır (Gonzales ve Kertész, 2023). Medeniyet ve medenileştirme kavramları, bir yandan yerli halkların kültürel uygulamalarını ve sosyal yapılarını bozarken, diğer yandan sömürgeci tahakkümün ahlaki bir görev olduğu yanılması ortaya çıkartmıştır. Sömürge sonrası dönemde, yerli kimlikleri otantik ve doğayla uyumlu olarak romantikleştirme eğilimi ortaya çıkmıştır. Bu romantizm, yerli halkların güncel mücadelelerini, karşılaştıkları yapısal şiddeti ve yoksulluğu görünmez kılar. Yerlilik, bir direniş aracı olmaktan çok, turizm veya kültürel ürünler gibi ticari amaçlar için pazarlanabilir bir meta haline getirilmiştir. Bu süreç, yerli kimliklerin dışarıdan tanımlanmasına ve özgünlüklerinin piyasa taleplerine göre yeniden şekillendirilmesine yol açarak, yeni bir tür sömürü biçimi yaratmaktadır (Chandler ve Reid, 2020). Yerli kavramının ideolojik kullanımı, yerli halkların kendilerini özne olarak görmesini ve politik temsilciliklerini kısıtlar. Yerli kimliği, çoğu zaman devletin ulus-devlet inşa ideolojilerine ya da ekonomik kalkınma projelerine hizmet eden bir araç olarak kullanılır. Bu durum, yerli haklarının bürokratikleşmesine, yerli özerkliğinin sınırlandırılmasına ve toplulukların kendi kaderini tayin etme mücadelelerinin engellenmesine neden olmaktadır. Bu nedenle, yerlilik kavramını eleştirel bir şekilde analiz etmek, sadece tarihsel bir borç değil, aynı zamanda güncel adaletsizlikleri ve eşitsizlikleri görünür kılmak için de bir zorunluluktur.

Kültürlerarası bakış açıları

Yerlilik ve yerellik kavramları, tek bir evrensel anlama sahip değildir aksine, her kültürel, coğrafi ve tarihsel bağlamda farklı şekillerde inşa edilir. Bu çok sesli bütün, kavramların özcü (*essentialist*) ve statik tanımlarına karşı bir duruş sergiler ve modern antropolojinin, kimliği durağan bir kategori yerine dinamik bir süreç olarak ele almasını sağlar. Yerliliğin ve yerelliğin kültürel göreceliliği, geleneksel bilgi sistemleriyle olan bağını ve zaman/mekânın bu kavramları nasıl şekillendirdiği de ayrıca ele alınmalıdır. Farklı topluluklar, kendi varlıklarını ve kimliklerini benzersiz tarihsel deneyimlere, doğal çevreleriyle olan ilişkilerine ve kültürel uygulamalarına göre inşa ederler. Örneğin, Avustralya Aborijinleri için yerlilik, ülke ile kurulan manevi bağlar ve öz-yönetimle şekillenirken, Amazon'daki kabileler için doğayla bütünleşik bilgi sistemleri ve sürdürülebilir yaşam uygulamaları öne çıkar (Mazzocchi, 2006; Verbunt vd., 2021). Bu farklılıklar, kavramların evrensel, tek tip bir tanımının olamayacağını ve her durumda yerel bakış açılarının merkeze alınması gerektiğini gösterir. Yerli ve yerel kimlik, geleneksel bilgi sistemleriyle ayrılmaz bir şekilde bağlantılıdır. Bu bilgi sistemleri, sözlü aktarım, ritüeller ve uygulamalar yoluyla nesilden nesile aktarılan toplulukların kültürel kimliğini, doğayla ilişkisini ve sosyal yapısını belirleyen temel unsurlardır. Geleneksel bilgi, toplulukların kimliğini güçlendirir ve sosyal dayanışmayı pekiştirir (Salim vd., 2023). Bu bilgi sistemleri, tarım, gıda güvenliği ve doğal kaynak yönetimi gibi konularda sürdürülebilir uygulamalar geliştirilmesini sağlar. Yerli bilgeliği, iklim değişikliğine karşı uyum stratejilerinin de temelini oluşturur (Magni, 2017). Bu bağ, yerli halkların haklarının korunması ve kültürel çeşitliliğin sürdürülmesi için geleneksel bilgi sistemlerinin ne kadar kritik olduğunu göstermektedir. Yerlilik, sabit bir mekân ve değişmez bir geçmişe dayalı statik bir kategori yerine dinamik ve ilişkisel bir yapıya sahiptir. Yerliliği tanımlarken ne kadar eski? olduğu sorusu, tek bir yanıt olmayan, bağlama göre değişen bir sorudur (Baird, 2020). Yerlilik, sadece tarihsel bir öncelik değil, aynı zamanda direniş, travma ve kültürel süreklilik gibi topluluğun zaman içinde yaşadığı deneyimleri de kapsar. Mekân ise sadece coğrafi bir konum değil, aynı zamanda kimliğin inşa edildiği ve anlam kazandığı bir arayüzdür. Yerle kurulan duygusal ve bilişsel bağlar hem bireysel hem de kolektif kimliğin temelini oluşturur (Faleolo, 2024). Göç ve kentleşme gibi süreçler de bireylerin birden fazla mekâna aidiyet geliştirmesine yol açarak, yerliliğin çok katmanlı ve esnek bir kimlik olgusu olduğunu vurgular.

Kültürel ve psikolojik olarak bireyin veya topluluğun, tarihsel nedenlerle kendisini köken olarak bağlı hissettiği, belirli bir coğrafi bölgeye karşı oluşturduğu mitsel anlamda bir aidiyet söz konusu olabilir. Dolayısıyla insanlar hem hâlihazırda yaşadıkları topraklara hem de atalarının geçmişte yaşadıkları topraklara bağlılık hissederler. Bu anlamda da toplumsal gruplar her iki farklı coğrafyaya da aidiyet geliştirebilirler. Ancak tarihsel süreç, kültürel temaslar, küreselleşme kökenli değişen-gelişen toplumsal yapılar nedeniyle toplumsal grupların göçten önceki

“ata toprakları” ile kültürel bağları zayıflar. Ama yine de göç, tehcir, sürgün gibi nedenlerle yerinden yurdundan olan toplumlar, diasporik anlamında, geldikleri toprakların özlemini yaşar, oraları hep anarlar. Sonuç olarak, antropolojik bir bakış açısından yerlilik ve yerelliği incelemek, bu kavramların kültürel çeşitliliğini, geleneksel bilgi sistemleriyle olan derin bağını ve dinamik, akışkan doğasını anlamayı gerektirir. Bu yaklaşım, evrensel ve özcü tanımların ötesine geçerek, yerel toplulukların kendi kimliklerini ve dünyalarını nasıl inşa ettiklerine dair zengin bir tablo sunar.

Avustralya Aborijinleri için yerlilik, ataların ruhsal yolculuklarıyla şekillenen düş zamanı (*Dreamtime*) ile günümüz arasındaki manevi bağa dayanır. Bu bağ, sadece fiziksel bir mekânın sahipliği değil, aynı zamanda o mekânın tarihi, ritüelleri ve anlatılarıyla kurulan derin bir ilişkidir. Aborijinler için yerli, yalnızca bir toprağın ilk sakinleri olmak değil, aynı zamanda o toprağın manevi bekçileri ve anlatıcıları olmaktır. Sömürgecilik ve yerleşimcilik, bu manevi bağları koparmaya çalışsa da Aborijin halkları bu mekânın ruhunu yeniden canlandırarak ve kültürel pratikleri koruyarak yerliliklerini sürdürmektedirler (Baird, 2020; Daigle, 2025). Amazon Havzası’ndaki yerli topluluklar için yerlilik, Batı bilimsel paradigmasından farklı bir ekolojik bilgi sistemiyle tanımlanır. Bu kabileler, bitkiler, hayvanlar ve ekosistemlerle olan ilişkilerini sadece bir kaynak olarak değil, aynı zamanda manevi birer varlık olarak görürler. Yerli bilgileri, ormancılık, tarım ve sağlık alanlarında sürdürülebilir uygulamaların temelini oluşturur ve bu, onların kimliğinin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu bağlamda yerli olmak, bir ekosistemin parçası olmak, onun dilini anlamak ve onu korumaktan geçer. Küreselleşme ve ormansızlaşma tehdidi altında, bu ekolojik bilgelik hem kültürel kimliğin korunması hem de çevresel adaletsizliklere karşı bir direniş aracı haline gelmiştir (Datta ve Kairy, 2024; Magni, 2017).

Anadolu coğrafyasında yerlilik kavramı, farklı medeniyetlerin ve kültürlerin binlerce yıldır üst üste inşa ettiği katmanlı bir tarihle şekillenir. Hititler, Frigler, Lidyalılar, Yunanlar, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular ve Osmanlılar gibi medeniyetlerin bıraktığı kültürel miras, bölgenin yerlilik anlayışını ataların toprağı ve kadim kültür kavramlarıyla zenginleştirir. Burada yerli olmak, sadece bir soy ağacına dayanmak değil, aynı zamanda bu coğrafyanın kültürel ve tarihi mirasının bir parçası olmaktır. Bu bağlamda, yerel kimlikler, farklı etnik ve dini grupların bir arada yaşamasından doğan çoksesli bir kültürel yapıya sahiptir. Bu durum, yerliliğin tek bir etnik kimliğe indirgenemeyeceğini, aksine mekânın çok katmanlı tarihsel birikimiyle iç içe geçtiğini gösterir. Bu üç örnek, yerliliğin ve yerelliğin sabit, tekil ve evrensel kategoriler olmadığını, aksine kültürel, tarihi ve ekolojik bağlamlara göre şekillenen dinamik ve göreceli kavramlar olduğunu ortaya koymaktadır.

Yerlilik ve yerellik kavramları, sadece tarihsel bir geçmişe ya da coğrafi bir konum olduğunu ifade etmez bir topluluğun doğayla, sosyal yapısıyla ve yaşam biçimiyle kurduğu derin ilişkileri yansıtan geleneksel bilgi sistemleriyle de doğrudan bağlantılıdır. Bu bilgi sistemleri, yerli toplulukların kimliğini ve kültürel sürekliliğini destekleyen, nesilden nesile aktarılan, dinamik ve bütüncül bir yapıdır.

Geleneksel bilgi sistemleri (traditional information systems), yerli toplulukların kültürel ve toplumsal kimliğinin temelini oluşturur. Bu bilgi, çevresel gözlemler, pratik deneyimler, manevi inançlar ve toplumsal normlar üzerinden şekillenir. Yerli topluluklar, geleneksel bilgilerini kullanarak tarım, gıda güvenliği, su yönetimi ve doğal kaynakların korunması gibi alanlarda sürdürülebilir çözümler üretir. Örneğin, Amazon kabilelerinin ormanları yönetme biçimi veya Anadolu’daki yerel halkın tarım uygulamaları, yüzlerce yıllık deneyime dayalı ekolojik bilgeliği içerir. Bu bilgi, günümüzde iklim değişikliği ve biyolojik çeşitliliğin korunması gibi küresel sorunlara karşı alternatif ve etkili yaklaşımlar sunmaktadır (Salim vd., 2023; Senanayake, 2006). Geleneksel bilgi sistemleri, genellikle yazılı belgelerden ziyade sözlü anlatılar, ritüeller, sanat ve uygulamalı öğrenme yoluyla aktarılır. Bu aktarım biçimi, topluluk içi bağları güçlendirir ve yerli kimliğin canlı kalmasını sağlar (Mazzocchi, 2006). Akademik ve bilimsel çevreler, uzun yıllar boyunca geleneksel bilgiyi Batı biliminden daha aşağı veya ilkel olarak değerlendirme eğiliminde olmuştur. Bu durum, yerli bilgi sistemlerinin marjinalleştirilmesine yol açmış, hatta bu bilgiye yönelik epistemik şiddet olarak adlandırılan bir dışlama mekanizması yaratmıştır. Ancak son yıllarda, yerli bilgi sistemlerinin bilimsel araştırmalara entegrasyonu giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Etkili ve etik araştırmalar, yerli toplulukların kendi bilgi üretim süreçlerine aktif bir şekilde katılmasını gerektirir. Bu ortak üretim yaklaşımı, hem bilimsel verilerin yerel bağlamlarla zenginleştirilmesini sağlar hem de yerli toplulukların kendi kimlikleri üzerindeki egemenliğini güçlendirir (David-Chavez ve Gavin, 2018). Yerli halklar, dijital çağda kendi kültürel mirasları ve bilgileri üzerinde tam kontrol sağlamak için veri egemenliği gibi kavramları

savunmaktadır. Bu, geleneksel bilginin ticari amaçlarla veya yanlış bağlamlarda kullanılmasını önlemeyi amaçlayan önemli bir adımdır (Walter ve Suina, 2019). Geleneksel bilgi sistemleri, yerliliğin sadece kimlikel bir iddia değil, aynı zamanda topluluğun varlığını, dayanıklılığını ve sürdürülebilirliğini sağlayan somut bir değer olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, geleneksel bilginin tanınması ve korunması, yerli halkların haklarını savunmak için kritik bir öneme sahiptir.

Yerlilik düşüncesinin eleştirisi

Yerlilik kavramı, Türkiye entelektüel hayatında sıklıkla başvurulmuş ancak sınırları ve içeriği muğlak kalan tartışmalı bir alandır. Ahmet Çiğdem (1998), kavramı yapısal bir eleştiriye tabi tutmaktadır. Çiğdem'e göre yerlilik, özgün bir düşünce tarzı veya üslubu olmadığı gibi, herhangi bir bilim veya disiplinin kurucu ögesi olarak da somutlaşamaz. Yerliliği daha ziyade sonradan ve dışarıdan atfedilen, reaktif bir düşünsel tavır olarak tanımlar. Bu söylem biçiminde, başarıların yerliliğe, başarısızlıkların ise yerli olmayışa veya yerli olmayanlara havale edildiği pragmatik bir süreklilik göze çarpar. Çiğdem, yerlilik argümanının herhangi bir entelektüel, felsefi veya sosyolojik verimi temsil etmediğini savunarak, bu iddianın bütünüyle kültürel bir alana hapsedildiğine dikkat çeker. Modernliğin evrenselleştirici ve deneyime açık yapısına karşın, yerlilik iddiası içine kapanmacı bir refleks geliştirir. Günümüzdeki yerlilik savunusunun referans noktaları (dil, din, tarih, halk veya hâkim dünya görüşü) belirsizdir ve bu belirsizlik, kavramın taraftarlarınca pragmatik bir zeminde, kolektif bir ruh haline hitap etmek üzere kullanılır. Çiğdem'e göre yerlilik iddiası, tarihsel evrimi zayıf, dünya tarihine katkısı edilgen olan toplumların ve sınıfsal düzeyde küçük burjuva ideolojisinin bir sonucudur.

Türkiye özelinde yerlilik, sağ ve sol siyasetin kendilerini ve ötekini tanımlama biçimlerinde merkezi bir rol oynar. Tanıl Bora (1998), Türk sağının yerlilik mefhumunu doğrudan millîlik ile özdeşleştirdiğini belirtir. Sağın lügatinde yerlilik, milliyetçiliğin daha sıcak, doğal ve kültürel bir boyutu olarak kurgulanır. Bu zihniyet dünyasında yerli/buralı olmak, Türklük, Müslümanlık ve gelenekle kurulan sarsılmaz bağlara işaret ederken, yerli olmamak ithamı sol düşünceye yönelik en temel eleştiri aracı haline gelir. Sol, bu bakış açısından bakıldığında kökü dışarıda, kitabî ve taklitçi olarak kodlanır. Ancak Bora, benzer bir yerlilik kaygısının sol düşünce içinde de mevcut olduğunu; solun da zaman zaman halkın değerleri üzerinden kendi içindeki bazı unsurları hayatın içinde olmamakla eleştirdiğini ifade eder. Benzer bir düzlemde Ulus Baker (1998), yerliliği muhafazakâr düşünce uygulamaları üzerinden analiz eder. Baker'e göre muhafazakârlık, geleneksel toplumlara ait bir durum yerine modern çağın bir ürünüdür. Yerlilik fikri, geçmişin değerlerini korumaktan ziyade, geleceği kontrol etme arzusuna dayanır. Dolayısıyla muhafazakâr özne, geçmişe değil geleceğe yöneliktir ve çocuklarımız da benim arzuladığım gibi yaşasınlar motivasyonu ile hareket eder.

Ahmet Turan Alkan (1998) ise milliyetçilik ve yerlilik kavramlarını karşılaştırarak, yerliliğin milliyetçiliğe nazaran daha geniş bir kapsama sahip olduğunu iddia etse de toplumsal uygulamalar incelendiğinde bu durumun tersi de gözlemlenebilmektedir. Yerlilik genellikle belirli bir coğrafi mekâna (yöreye, kente) işaret ederken, milliyetçilik sınırları aşan daha soyut bir aidiyeti kapsayabilir. Alkan, sağın yerli değerlere olan yakınlığını, mabedin bekçisi olma refleksiyle açıklar. Bu, bilinmezliğin getireceği problemler yerine alışlagelmişin garantisini tercih etme halidir. Tanıl Bora (1998) Türkiye'deki modernleşme deneyiminin (klasik müzik, Cumhuriyet baloları vb.) Batı menşeli olsa dahi içselleştirildiğini ve bizi biz yapan yerli bir tecrübe haline geldiğini savunmaktadır. Ancak bu yaklaşıma eleştirel bir bakış açısıyla bakıldığında söz konusu kültürel etkinliklerin Anadolu coğrafyasının tamamına yayılamadığı ve geniş halk kitleleri tarafından tam anlamıyla özümsemediği gerçeği göz ardı edilmemelidir. Bu nedenle, bu tür modernleşme pratiklerinin tartışmasız bir şekilde yerli/milli olarak nitelendirilmesi iddialı bir söylem olarak kalmaktadır. Bora'nın yerlilik analizinde sağ-milliyetçi yerlililiği eleştirirken sol geleneğin yerlililiğini daha sahici bulması da yine politik bir tercih olarak okunabilir.

Sonuç olarak Türkiye'de İslamcı, Milliyetçi, Kemalist veya Ulusalıcı fark etmeksizin farklı politik özneler, ülkeyi ve mekânı sahiplenme rekabeti içerisinde. Her grup kendi yerlilik tanımı üzerinden bir biz inşa ederken, diğerlerini ötekileştirmektedir. Karslı'nın (2023) da işaret ettiği gibi, yerlilik ve yerellik kavramları ideolojik içeriklerle yüklenerek anlam belirsizliğine uğramakta ve alan yazında bir kavram kargaşasına yol açmaktadır.

Antropolojik bakış açısıyla yerli ve yerel kavramlarını yeniden düşünmek

Antropoloji, yerli ve yerel kavramlarına yaklaşımını, kendi sömürgeci geçmişi ve epistemolojik varsayımlarıyla yüzleşerek önemli ölçüde dönüştürmüştür. Bu dönüşüm, yerli halkları pasif araştırma nesneleri olarak gören eski paradigmalardan, onları aktif bilgi üreticileri ve kendi geleceklerinin özneleri olarak tanıyan daha eleştirel, çoğulcu ve ilişkisel yaklaşımlara doğru bir evrimi yansıtmaktadır. Antropolojide yerlilik, artık durağan bir kimlik yerine politik, akışkan ve bağlamsal bir olgu olarak ele alınmaktadır. Bu dönüşümde, yerli kimliğin özcü (*essentialist*) tanımlarına karşı çıkan yaklaşımlar öne çıkar. Yerliliğin sadece kültürel bir gerçeklik değil, aynı zamanda politik ve sosyal bir süreç olduğu kabul edilir. Bu bağlamda, yerli kimliği, dışarıdan dayatılan kategorilerden ziyade, yerli ve yerli olmayan aktörler arasındaki dinamik ilişkilerle sürekli olarak yeniden inşa edilen bir yapı olarak görülür (Kuropjatnik, 2019).

Antropologlar, Batı epistemolojilerinin hâkimiyetini eleştirerek, yerli bilgi sistemlerinin meşruiyetini ve değerini vurgulamaktadır. Bu süreç, antropolojinin yerleştirme (*indigenizing*) çabalarını içerir ve araştırma yöntemlerinin yerli bakış açılarına uygun hale getirilmesini hedef alır (Perley, 2021). Antropolojik çalışmaların yöntem ve etik boyutları da bu dönüşümden etkilenmiştir. Antropologlar, yerli ve yerel topluluklarla daha eşitlikçi, katılımcı ve karşılıklı sorumluluğa dayalı araştırma yöntemleri geliştirmektedir. Bu, bilginin tek yönlü akışına karşı çıkarak, çok sesli ve diyalogik bir yaklaşımı öne çıkarır (Clifford, 2004; Jacobs-Huey, 2002). Ontolojik dönüş gibi yaklaşımlar, Batı-merkezli bilgi sistemlerinin eleştirisini ve yerli bilgi sistemlerinin merkeze alınmasını savunur. Ancak bu yaklaşım, yerliliğin akademide egzotikleştirilmesi ve araçsallaştırılması gibi riskler de barındırabilir (Chandler ve Reid, 2020; Todd, 2016). Antropolojik bakış açısında bu kavramları yeniden düşünmek, disiplinin daha adil ve kapsayıcı bir konuma gelmesi için kritik öneme sahiptir. Yerliliğin durağan bir kimlik değil, küreselleşmenin etkisiyle sürekli değişen, müzakere edilen ve çok katmanlı bir yapı olduğu kabul edilir. Bireyler, yerli kimliklerini göç, medya ve diğer küresel etkileşimlerle sürekli olarak yeniden tanımlar (Malkki, 1992). Antropologlar, yerelliği sadece yerel bir mesele olarak değil, aynı zamanda küresel süreçlerin bir parçası olarak ele almaktadır. Bu, yerel ve küresel dinamikler arasındaki etkileşimi ve yerli toplulukların bu süreçlerdeki aktif rolünü vurgular (Cattellino ve Simpson, 2022). Antropolojik bakış açısında yerli ve yerel kavramları, sabit ve dışsal tanımlardan çıkarak, çok katmanlı, ilişkisel ve eleştirel biçimde yeniden düşünülmektedir. Bu dönüşüm, yerli halkların sesini, bilgisini ve öznelliğini tanıyan bir bilimsel uygulamayı mümkün kılar.

Alan çalışmaları ve somut örnekler

Antropoloji ve ilişkili sosyal bilim disiplinlerinde yürütülen güncel alan çalışmaları, yerellik kavramının sabit bir coğrafi koordinattan ziyade, çok katmanlı, ilişkisel ve sürekli inşa edilen dinamik bir yapı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu dinamik yapıyı çözümlemede John Agnew'un (2014) geliştirdiği konum ve yer duygusu ayrımı ile Philip Cooke'un (1990) yerelliği topluluktan ayırarak aktif bir özne olarak tanımlayan yaklaşımları, saha araştırmalarına güçlü bir teorik zemin sunmaktadır. Nitekim Kilburn High Road örneğindeki gönüllü coğrafi bilgiler (VGI) analizi, bir mekâna yüklenen anlamın dijitalleşen dünyada nasıl sürekli evrildiğini kanıtlarken (Capineri, 2016) bu durum, yerelliğin fiziksel sınırları aşan boyutunu gözler önüne sermektedir. Teorik düzlemdeki bu açılım, Fredrik Barth'ın (1969, 1998) etnik kimliğin sabit kültürel içeriklerin yanında sosyal sınırlar" üzerinden kurulduğu ile ilgili ufuk açıcı tezi ve Arjun Appadurai'nin (1990) yerelliğin küresel akışlarla (etnomanzaralar, medyamanzaralar) yeniden üretildiğine dair yaklaşımıyla birleştiğinde, antropolojik metodolojide köklü bir dönüşümü zorunlu kılmıştır. Geleneksel antropolojinin tek bir köye veya mekâna odaklanan yerleşik etnografik modeli, yerini kültürel fenomenlerin sınırlar ötesinde nasıl yayıldığını ve dönüştüğünü izleyen çok-yerelli (*multi-sited*) etnografiye bırakmıştır (Falzon, 2009).

Metodolojik dönüşümün sağladığı bu geniş bakış açısı, dünyanın farklı coğrafyalarındaki vaka incelemelerinde yerelliğin nasıl yerellik ötesi bir nitelik kazandığını belgelemektedir. Örneğin Avustralya'daki post-diasporik topluluklar üzerine yapılan araştırmalar, yerel kimliğin hem terk edilen anavatan kültürüyle hem de yeni yerleşilen mekânla kurulan hibrit bağlarla inşa edildiğini göstermekte (McKay, 2019) benzer şekilde Finlandiya'nın kırsal kesimindeki Kalasuo köyü örneği, kırsal alanların izole ve durağan olduğu varsayımını çürütürken, yerel anlatıların küresel ağlarla ne denli iç içe geçtiğini kanıtlamaktadır (Halttunen, 2010). Yerliliğin sadece kültürel bir aidiyet değil, aynı zamanda ekolojik ve politik bir varoluş stratejisi olduğu gerçeği ise Amazon ve Sibiry örneklerinde

somutlaşmaktadır. Amazon havzasında madencilik ve ormansızlaşma tehdidi altındaki yerli halklar, sadece topraklarını değil, yaşam biçimlerini korumak adına Orman Halkları İttifakı gibi oluşumlarla küresel bir politik kimlik inşa ederken (Honorato ve Rocha, 2024; Rorato vd., 2020) Sibiryâ'daki topluluklar da benzer endüstriyel baskılara karşı geleneksel bilgi sistemlerini bir direniş ve adaptasyon aracı olarak kullanmaktadır (Ulturgasheva vd., 2011). Bu vakalar, yerli toplulukların küreselleşme karşısında pasif mağdurlar olmaktan çıkıp, kimliklerini ve yerelliklerini aktif bir şekilde yeniden üreten aktörlere dönüştüğünü göstermektedir.

Küresel ölçekte gözlemlenen bu teorik ve politik dinamikler, ulus-devlet inşası, göç ve çok kültürlülük tartışmalarının tarihsel bir derinliğe sahip olduğu Türkiye bağlamında kendine has ve karmaşık bir zemin bulmaktadır. Andrews'un (1992) Anadolu'daki yerli tanımını "doğma büyüme buralı olma" üzerinden yaptığı mekânsal ve toplumsal vurgu, Türkiye'deki farklı etnik grupların kimlik inşası süreçlerinde çeşitlilik göstermektedir. Özellikle Kürt kimliği bağlamında yerlilik, bir azınlık statüsü talebinin ötesinde, "Mezopotamya'nın kadim halkı" ve "kurucu unsur" söylemleri üzerinden tarihsel sürekliliğe ve toprağa dayalı politik bir hak talebi olarak kurgulanmaktadır (Unal, 2022). Ancak bu kimlik inşası, özellikle 1990'lı yıllardaki çatışma ortamının yarattığı toplumsal travmalar, güvenlikçi politikalar ve mekânsal damgalamalarla şekillenen ötekileştirme uygulamalarıyla (Aytaç ve Çarkoğlu, 2019) diyalektik bir ilişki içindedir. Mağduriyet, direniş ve dayanıklılık anlatıları hem yerelde hem de diasporada Kürt kimliğinin sınırlarını ve içeriğini belirleyen, kimliği politize eden temel unsurlar olarak öne çıkmaktadır (Yılmaz ve Demir, 2023).

Türkiye'deki yerlilik tartışmaları Kürt kimliği ile sınırlı kalmayıp, Laz ve Çerkez topluluklarının geliştirdiği farklı stratejilerle zenginleşmektedir. Doğu Karadeniz'in otokton halkı olarak kabul edilen Lazlar, kimliklerini Türk üst kimliğiyle bütünleşme ile kültürel özgünlüğü koruma arasında müzakereci bir dengede sürdürerek Barth'ın sınırların akışkanlığı kuramının somut bir örneğini sunmaktadır (Serdar, 2019). Öte yandan, tarihsel bir sürgünle Anadolu'ya gelen Çerkezler, yerliliklerini coğrafi bir kökenden ziyade diasporik bellek, kolektif hafıza ve anavatan özlemi üzerinden kurgulamaktadır (Sunata, 2021). Sonuç olarak, Kilburn High Road'dan Amazon ormanlarına, Finlandiya kırsalından Anadolu'nun etnik mozaikine uzanan bu geniş saha verileri; yerelliğin durağan bir mirastan ziyade, küresel akışlar, politik mücadeleler, çevresel tehditler ve toplumsal ilişkiler ağında sürekli yeniden üretilen, müzakereye açık ve canlı bir olgu olduğunu doğrulamaktadır.

Alternatif yaklaşımlar ve öneriler

Yerlilik ve yerellik kavramları, küreselleşme ve modernleşme süreçlerinin getirdiği baskılar karşısında, durağan ve geleneksel anlamlarının ötesine geçen yeni teorik ve pratik yaklaşımlar gerektirmektedir. Geleneksel olarak yerellik, tek bir coğrafi alana ve oradaki kültürel pratiklere sıkıca bağlı, sabit bir kavram olarak görülür. Ancak, Arjun Appadurai gibi eleştirel teorisyenlerin de vurguladığı gibi, küresel akışlar (göç, medya, teknoloji) bu sabit yerellik anlayışını dönüştürmüştür. Bu durum, bireylerin ve toplulukların birden fazla mekânla ilişki kurduğu yerellik ötesi kavramını ortaya çıkarmıştır (Diaz, 2007). Yerel topluluklar, küresel kültürün pasif alıcıları olmaktan çıkıp, bu etkileri kendi bağlamlarına uyarlayan ve dönüştüren aktif aktörler haline gelmiştir. Bu süreç, yerel kimliklerin küresel unsurlarla harmanlandığı yeni karma kimliklerin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Küreselleşme, yerelliği ortadan kaldırmak yerine, onun yeni biçimlerini ortaya çıkarmaktadır. Küresel yerellik (*global locality*) terimi, yerel toplulukların küresel ağlara entegre olurken kendi yerel özelliklerini koruduğunu veya yeniden inşa ettiğini ifade eder. Bu durum, yerliliğin sadece bir mekânsal konum değil, aynı zamanda küresel süreçler içinde kurulan dinamik bir ilişki olduğunu gösterir (Breidenbach ve Zukrigl, 1995). Yerel yönetimler, artan ölçek ve piyasa baskıları karşısında, yerelliği korumakla verimlilik sağlamak arasındaki dengeyi bulmak için alternatif stratejiler geliştirmektedir. Birçok Avrupa ülkesi, hizmet sunumunda ve politika yapımında verimliliği artırmak için belediyeler arası iş birliği modelleri benimsemektedir. Bu iş birlikleri, yerel özerkliği korurken, yerel yönetimlerin tek başlarına üstesinden gelemeyeceği büyük ölçekli sorunlara çözüm üretmeyi amaçlamaktadır (Hulst ve Van Montfort, 2007). Yerlilik kavramına yönelik alternatif yaklaşımlar, Batı merkezli bilgi üretimini sorgulamaktadır. Yerli antropolojisi gibi hareketler, yerli bilgi sistemlerini ve metodolojilerini merkeze alarak, akademik disiplinleri sömürgeci hegemonyalardan arındırmayı amaçlamaktadır. Bu yaklaşım, yerli toplulukların bilgi üretiminde aktif rol almasını ve kendi egemenliklerini yeniden kazanmasını hedef olarak hareket eder (Perley, 2021).

Küreselleşme, yerlilik ve yerel aidiyet kavramlarının yalnızca coğrafi sınırlar ve tek bir kültürel kökenle sınırlı olduğu yönündeki geleneksel düşünceyi dönüştürmüştür. Günümüzde bireyler ve topluluklar, yerel olmayan ve küresel yerellik gibi yeni aidiyet biçimleri kurarak, kimliklerini birden fazla mekânsal ve kültürel bağlamda inşa etmektedir. Bu dönüşüm, yerliliğin aşılması olarak tanımlanmakta ve yerel ile küresel arasındaki dikotomiyi sorgulamaktadır.

Arjun Appadurai'nin eleştirel yaklaşımı, yerelliği sabit bir mekân olarak değil, küresel akışlar (teknoloji, medya, göç) içinde sürekli yeniden üretilen dinamik bir olgu olarak tanımlar. Bu akışlar, yerel kimliklerin durağanlığını bozarak bireylerin ve toplulukların aidiyetlerini yeni yollarla kurmalarına olanak tanır. Bu kavram, kültürel ve sosyal ilişkilerin belirli bir mekâna bağlı olmadığını, farklı yerler arasında kurulan ağlar ve etkileşimlerle karma kimliklerin ortaya çıktığını vurgular. Örneğin, sınır bölgelerinde yaşayan çocuklar, birden fazla mekâna aidiyet geliştirerek yerel ötesi kimlikler oluşturabilir (Diaz, 2007; Gonzalez, 2012; Wisniewski ve Brzezicka, 2020). Küreselleşme, bireylerin sadece kendi uluslarına veya yerel topluluklarına değil, aynı zamanda insanlığa ve küresel bir topluma ait hissetmelerine olanak tanır. Bu yerel olmayan aidiyet, ulus ötesi bilgi çalışanları gibi hareketli gruplarda daha belirgindir ve mesleki ağlar veya ortak ilgi alanları üzerinden kurulur (Woodward, 2008). Yerel ve küresel kimlikler birbirini dışlayan değil, genellikle iç içe geçen ve birbirini besleyen yapılardır. Yerel topluluklar, küresel kültürel unsurları (müzik, moda, teknoloji) kendi yerel bağlamlarına uyarlayarak karma kimlikleri ortaya çıkarır. Örneğin Endonezya'daki genç kuşak, yerel kimliğini terk etmeden küresel pop kültürünü benimseyebilmektedir (Merung vd., 2024). Küreselleşme denilen küresel ve yerel etkileşimlerin karşılıklı olarak birbirini şekillendirdiği süreçte, küresel ağlar yerel deneyimlerden beslenir ve yerel unsurlar da küresel sahnede yer bulabilir (Wisniewski ve Brzezicka, 2020). Bu, yerel kimliklerin küresel baskılarla birlikte dönüşümünü ve zenginleşmesini göstermektedir. Yerliliğin aşılması, günümüzde kimlik ve aidiyetin çoklu, esnek ve mekânlar arası biçimlerde kurulabildiğini gösterir. Bu yeni yaklaşımlar, yerliliğin statik ve sabit bir kategori olmadığını, küresel akışlar ve toplumsal dinamikler içinde sürekli bir dönüşüm geçirdiğini vurgulamaktadır.

Göçmenler ve mülteciler, yerlilik kavramını yeniden tanımlayarak ve zenginleştirerek, yerleşik toplumlara önemli katkılarda bulunmaktadır. Bu gruplar, geldikleri toplumlarda sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel aidiyetin de yeniden şekillenmesine neden olabilir. Grup deneyimleri, yerliliğin sadece doğuştan gelen bir hak değil, aynı zamanda katılım ve ortak yaşam yoluyla kazanılan, dinamik ve kapsayıcı bir aidiyet biçimi olduğunu göstermektedir. Göçmen ve mülteci nüfuslarının toplumsal hayata katılımı, yerliliğin dışlayıcı ve sabit bir yapıdan çıkıp, daha esnek ve kapsayıcı bir yapıya dönüşmesini sağlar. Göçmenler ve mülteciler hem kendi kültürel miraslarına hem de yeni geldikleri toplumun değerlerine ve normlarına uyum sağlayarak çok katmanlı bir aidiyet duygusu geliştirirler. Bu süreçte, yerlilik, yalnızca fiziksel mekâna değil, aynı zamanda sosyal ağlara, kültürel pratiklere ve paylaşılan deneyimlere bağlı bir aidiyet biçimi olarak ortaya çıkar. Kentlerde uygulanan kapsayıcı politikalar, göçmenlerin ve mültecilerin aidiyet duygusu geliştirmesini kolaylaştırır. Bu politikalar, yerliliğin yalnızca doğuştan gelen bir hak değil, toplumsal hayata aktif katılım ve katkı yoluyla kazanılan bir statü olduğunu vurgular (Watson, 2019). Bazı Afrika ülkelerinde göçmenlerin, gayri safi yurtiçi hasılanın önemli bir kısmını oluşturduğu görülmektedir (Magezi, 2024) Bu ekonomik katkı, yerli ve göçmen topluluklar arasında barışçıl bir toplumsal yapının oluşmasına yardımcı olabilir. Göçmenler ve mülteciler, gönüllülük faaliyetleri ve topluluk hizmetleriyle yerel sosyal sermayenin güçlenmesine katkıda bulunur. Bu çabalar hem kendi etnik kimliklerinin korunması hem de yeni topluma entegrasyon için önemli bir motivasyon kaynağıdır (Weng ve Lee, 2016). Göçmenler ve mülteciler, yerlilik kavramını statik ve dışlayıcı bir olgu olmaktan çıkarıp, onu daha dinamik, çok katmanlı ve kapsayıcı bir aidiyet biçimi olarak yeniden şekillendirir. Onların deneyimleri, modern toplumların karmaşıklığını ve yerel aidiyetin nasıl sürekli müzakere edildiğini anlamamız için kritik bir öneme sahiptir.

Sonuç ve Değerlendirme

Antropolojik bakış açısından hareketle yapılan bu çalışma, yerli ve yerellik kavramlarının, basit, coğrafi veya kültürel tanımların çok ötesinde, çok katmanlı, dinamik ve politik olarak inşa edilen olgular olduğunu göstermektedir. Bu kavramlar, küreselleşme, sömürgeci miras ve toplumsal dönüşümlerin etkisiyle sürekli olarak yeniden tanımlanmakta ve tartışılmaktadır. Bu bağlamda, çalışmada ulaşılan temel sonuçları özetleyerek, gelecek araştırmalar için pratik öneriler ve yeni sorular sunmak kritik bir önem taşımaktadır.

Yerlilik ve yerellik kavramları, her bir topluluğun kendi tarihsel, kültürel ve politik bağlamında özgün anlamlar kazanır. Analizimiz, bu kavramların dört temel ekseninde değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. İlk olarak yerlilik, sömürgeciliğin bir mirası olarak, güç ilişkileri ve kurumsal yapılar aracılığıyla inşa edilir ve yeniden üretilir. Devletin hukuki tanımları, yerli kimliğin otantikliğini belirlemeye çalışırken, yerli topluluklar da bu tanımlara karşı kendi özerkliklerini savunur. İkinci olarak aidiyet duygusu, sabit bir coğrafyada değil dil, ortak bellek ve sosyal uygulamalar üzerinden kurulan dinamik bir süreçtir. Bu süreç, göç ve kültürlerarası temas gibi faktörlerle sürekli değişir ve karma kimliklerin ortaya çıkmasına yol açar. Üçüncü olarak yerlilik, toprak hakları, özyönetim ve siyasi temsil gibi konularda bir hak talebi aracıdır. Ulusal ve uluslararası politikalar, bu hakların tanınması ve uygulanması üzerinde belirleyici bir rol oynar, ancak uygulamada sıkça sorunlar yaşanmaktadır. Son olarak yerel kimlikler, küresel akışlar (dijital medya, teknoloji, göç) karşısında pasif kalmayıp, bu unsurları kendi bağlamlarına uyarlar. Bu durum, yerellik ötesi ve küresel yerellik gibi yeni aidiyet ve kimlik biçimlerinin ortaya çıkmasını sağlamaktadır.

Çalışma, yerlilik ve yerellik tartışmasının karmaşık doğasına ışık tutarken, konunun daha derinlemesine incelenmesi için çeşitli araştırma boşluklarına işaret etmektedir. Gelecek çalışmalar, yerel bilginin değerini akademik alana taşımaya imkan tanıyan şu sorular etrafında şekillenebilir: Yerli bilgi, iklim değişikliği, doğal kaynak yönetimi veya kamu sağlığı gibi güncel politika alanlarına nasıl entegre edilebilir? Dijital platformların, yerli toplulukların kültürel egemenliklerini koruma ve yeni aidiyet biçimleri kurma süreçlerine olan katkısı, dijitalleşmenin getirdiği fırsatlar ve gözetim, mahremiyet gibi riskler arasındaki denge nasıl sağlanabilir? Yerli ve yerel olmayan topluluklar arasında, güç ilişkilerini ve farklılıkları da içeren çok sesli ve demokratik diyaloglar nasıl kurulabilir? Bu diyaloglar, onarıcı adalet ve toplumsal uyum için nasıl bir zemin hazırlayabilir? Kentleşme süreçlerinde yerli toplulukların kimlik, aidiyet ve mekânla ilişkileri. Şehirler, yerli kimliğin korunması ve güçlenmesi için nasıl kapsayıcı mekânlar haline getirilebilir? Son olarak bireylerin ve toplulukların, küresel ve yerel baskılar karşısında kendi kaderlerini tayin etme yetileri, farklı coğrafyalardaki yerli liderlik ve gençlik hareketleri incelenerek, var olan araçların dinamikleri daha iyi anlaşılabilir.

Sonuç olarak, yerlilik ve yerellik, antropoloji disiplininin temelinde yer alan, sürekli değişen ve güncelliğini koruyan kavramlardır. Bu kavramları statik bir şekilde değil, dinamik birer olgu olarak ele alan, topluluk katılımına önem veren ve disiplinler arası bir bakış açısı benimseyen çalışmalar, gelecekte daha adil ve kapsayıcı toplumsal yapılar inşa etmemize yardımcı olacaktır.

Yerlilik, yalnızca bir toprağın ilk sahibi olmakla sınırlı değildir. Aynı zamanda tarihsel, kurumsal ve güç ilişkileriyle şekillenen, sürekli değişen bir kavramdır. Bu kavramın farklı boyutları, birey ve toplulukların yaşam deneyimlerinde farklı şekillerde tezahür eder. Yerlilik, sömürgeciliğin bir mirası olarak, güç ilişkileri ve kurumsal yapılar aracılığıyla inşa edilir. Hukuki tanım süreçleri ve toprak mülkiyeti politikaları, yerli kimliklerini sürekli olarak yeniden şekillendirir (Radcliffe, 2017). Yerellik, yerel, ulusal ve küresel ölçeklerde farklı anlamlar kazanır. Bir bölge, referans çerçevesine bağlı olarak hem yerel hem de evrensel olarak görülebilir. Yerel bilgi ve pratikler, küresel etkilerle yeniden şekillenebilir ve bu durum yerelliğin bağlamsal ve dinamik bir kavram olmasına yol açar. Kavramlar, farklı dillerde ve kültürlerde farklı anlamlar kazanabilir (Ironsides, 2022). Aidiyet duygusu, sabit bir coğrafi mekândan ziyade, bireylerin ve toplulukların sosyal ilişkileri, kültürel pratikleri ve paylaşılan bellekleri üzerinden kurduğu dinamik bir süreçtir. Küreselleşme, bu süreci hızlandırarak karma ve yerlilik ötesi kimliklerin oluşumuna zemin hazırlar (Sençar, 2023). Yerlilik iddiaları, kaynak yönetimi, kimlik politikaları ve toprak hakları gibi alanlarda çatışmalara yol açabilir. Bu çatışmalar, yerliliğin sadece kültürel bir olgu değil, aynı zamanda politik ve ekonomik sonuçları olan bir mücadele alanı olduğunu gösterir (Guodaar ve Bardsley, 2021). Yerlilik ve yerellik kavramlarını dinamik birer olgu olarak ele alan, topluluk katılımına önem veren ve disiplinler arası bir bakış açısı benimseyen çalışmalar, gelecekte daha adil ve kapsayıcı toplumsal yapılar inşa etmemize yardımcı olacaktır.

Kaynakça

- Agnew, J. A. (2014). *Place and politics: The geographical mediation of state and society*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315756585>
- Alkan, A. T. (1998). Yerlilik ve sol ilişkisine bir dış bakış. *Birikim*, (111-112), 76-80.
- Allard-Tremblay, Y., ve Coburn, E. (2021). The flying heads of settler colonialism; or, the ideological erasures of indigenous peoples in political theory. *Political Theory*, 49(3), 359-386. <https://doi.org/10.1177/0090591720958672>
- Allard-Tremblay, Y., ve Coburn, E. (2023). The flying heads of settler colonialism; or the ideological erasures of indigenous peoples in political theorizing. *Political Studies*, 71(2), 359-378. <https://doi.org/10.1177/00323217211018127>
- Andrews, P. A. (1992). *Türkiye’de etnik gruplar* (M. Küpüşoğlu, Çev.). Ant Yayınları.
- Appadurai, A. (1990). Disjuncture and difference in the global cultural economy. *Public Culture*, 2(2), 1-24. <https://doi.org/10.1215/08992363-2-2-1>
- Aytaç, S. E., ve Çarkoğlu, A. (2019). Ethnicity and religiosity-based prejudice in Turkey: Evidence from a survey experiment. *International Political Science Review*, 40(1), 58-72. <https://doi.org/10.1177/0192512117696333>
- Babacan, H. (2006). Locating the local: Social capital and civic participation. *International Journal of Diversity in Organisations, Communities and Nations*, 5(5), 113-124. <https://doi.org/10.18848/1447-9532/CGP/v05i05/39148>
- Baird, I. G. (2020). Thinking about indigeneity with respect to time and space: Reflections from Southeast Asia. *Espace populations sociétés. Space populations societies*, 2020/1-2. <https://doi.org/10.4000/eps.9628>
- Baker, U. (1998). Yerlilik: Bir aşındırma denemesi. *Birikim*, (111-112), 41-46.
- Barth, F. (1969). *Ethnic groups and boundaries: The social organization of culture difference*. Little, Brown & Co.
- Barth, F. (1998). *Ethnic groups and boundaries: The social organization of cultural difference*. Waveland Press.
- Bello-Bravo, J. (2019). When is indigeneity: Closing a legal and sociocultural gap in a contested domestic/international term. *AlterNative: An International Journal of Indigenous Peoples*, 15(2), 111-120. <https://doi.org/10.1177/1177180119828380>
- Bergen, L. (2024). *Evlerimizi kaybediyoruz: Yerlilik meselemiz*. Kronoloji Yayınları.
- Bora, T. (1998). Sol ve yerlilik meselesi. *Birikim*, (111-112), 47-55.
- Breidenbach, J., ve Zukrigl, I. (1995). Ethnologische Perspektiven auf die Beziehungen zwischen globaler und lokaler Ebene. *Zeitschrift für Ethnologie*, 120(1), 15-29.
- Capineri, C. (2016). The “nature” of Volunteered Geographic Information. C. Capineri, M. Haklay, H. Huang, V. Antoniou, J. Kettunen, F. Ostermann, ve R. Purves (Ed.), içinde *European handbook of crowdsourced geographic information* (ss. 15-33). Ubiquity Press. <https://doi.org/10.5334/bax.u>
- Cattelino, J. R., ve Simpson, A. (2022). Rethinking indigeneity: Scholarship at the intersection of Native American studies and anthropology. *Annual Review of Anthropology*, 51, 365-381. <https://doi.org/10.1146/annurev-anthro-101819-110339>
- Chandler, D., ve Reid, J. (2020). Becoming indigenous: The ‘speculative turn’ in anthropology and the (re) colonisation of indigeneity. *Postcolonial Studies*, 23(4), 485-504. <https://doi.org/10.1080/13688790.2020.1745993>
- Clifford, J. (2004). Looking several ways: Anthropology and native heritage in Alaska. *Current Anthropology*, 45(1), 5-30. <https://doi.org/10.1086/379634>
- Cooke, P. (1990). Locality, structure, and agency: A theoretical analysis. *Cultural Anthropology*, 5(1), 3-15.
- Crowther, C. (2000). *Policing urban poverty*. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/9780230509269>
- Çiğdem, A. (1998). Yerlilik üzerine tezler. *Birikim*, (111-112), 84-87.

- Daigle, M. (2025). Indigenous peoples' geographies I: Indigenous spatialities beyond place through relational, mobile and hemispheric and global approaches. *Progress in Human Geography*, 49(2), 182-193. <https://doi.org/10.1177/03091325241283843>
- Datta, R., ve Kairy, B. (2024). Decolonizing climate change adaptations from indigenous perspectives: Learning reflections from Munda indigenous communities, coastal areas in Bangladesh. *Sustainability*, 16(2), 769. <https://doi.org/10.3390/su16020769>
- David-Chavez, D. M., & Gavin, M. C. (2018). A global assessment of indigenous community engagement in climate research. *Environmental Research Letters*, 13(12), 123005. <https://doi.org/10.1088/1748-9326/aaf300>
- Diaz, S. I. A. (2007). Translocalidad y la antropología de los procesos globales: Saber y poder en Chiapas y Yucatán. *The Journal of Latin American and Caribbean Anthropology*, 12(1), 134-163. <https://doi.org/10.1525/jlca.2007.12.1.134>
- Drawson, A. S., Toombs, E., ve Mushquash, C. J. (2017). Indigenous research methods: A systematic review. *International Indigenous Policy Journal*, 8(2), 1-25. <https://doi.org/10.18584/iipj.2017.8.2.5>
- Duperron, B., ve Edwards, E. (2021). Thinking indigeneity: A challenge to medieval studies. *Exemplaria*, 33(1), 94-107. <https://doi.org/10.1080/10412573.2021.1893095>
- Faleolo, R. (2024). Tauhi Vā, a Tongan artistic tradition continues in academic research: A book review of Tēvita O. Ka'ili's Marking Indigeneity: The Tongan art of sociospatial relations (2017). *Art/Research International: A Transdisciplinary Journal*, 8(2), 714-722. <https://doi.org/10.18432/ari29778>
- Falzon, M. A. (2009). Multi-sited ethnography: Theory, praxis and locality in contemporary research. M. A. Falzon (Ed.), içinde *Multi-sited ethnography* (ss. 1-23). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315596389>
- Gladun, E. (2024). The role of constitutions in the legal status of indigenous peoples (examples of Arctic countries). *Courier of Kutafin Moscow State Law University (MSAL)*, 10(122), 159-167.
- Gonzales, A. A., ve Kertész, J. (2023). Colonialism and the racialization of indigenous identity. M. Walter, T. Kukutai, ve A. A. Gonzales (Ed.), içinde *The Oxford handbook of indigenous sociology* (ss. 335-349). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780197528778.013.36>
- Gonzalez, S. N. (2012). "Es el mismo lugar, nada más hay una línea": Transcending the boundary—Children's construction of local belonging in the San Ysidro-Tijuana border region. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. University of California, San Diego.
- Guodaar, L., ve Bardsley, D. K. (2021). Problematizing indigeneity in sub-Saharan Africa: Implications for natural resource management. *Geoforum*, 127, 222-233. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2021.11.009>
- Halttunen, K. (2010). *Kalasuo – Encounters of local and global in a Finnish village*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Tampere University, Tampere.
- Honorato, V., ve Rocha, B. (2024). An archaeology of forest peoples. *Estudos Avançados*, 38, 31-54. <https://doi.org/10.1590/s0103-4014.202438112.003-en>
- Houtsonen, J., ve Huotari, V. (2019). A case for trans-local police governance. *European Journal of Criminology*, 16(5), 612-629. <https://doi.org/10.1177/1477370819856518>
- Hulst, R., ve Van Montfort, A. (2007). The Netherlands: Cooperation as the only viable strategy. R. Hulst ve A. Van Montfort (Ed.), içinde *Inter-municipal cooperation in Europe* (ss. 139-168). Springer. https://doi.org/10.1007/1-4020-5379-7_7
- Ioris, A. A. R. (2023). Indigeneity and indigenous politics: Ground-breaking resources. *Revista de Estudios Sociales*, 85, 3-21.
- Ironside, J. (2022). Localizing global concepts: An exploration of indigeneity in Cambodia. *Critical Asian Studies*, 54(3), 374-397. <https://doi.org/10.1080/14672715.2022.2076249>
- Jackson, P. (1991). Mapping meanings: A cultural critique of locality studies. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 23(2), 215-228. <https://doi.org/10.1068/a230215>
- Jacobs-Huey, L. (2002). The natives are gazing and talking back: Reviewing the problematics of positionality, voice, and accountability among "native" anthropologists. *American Anthropologist*, 104(3), 791-804. <https://doi.org/10.1525/aa.2002.104.3.791>

- Karlı, Ö. (2023). Yerellik kavramını tartışmak: İçerik, sorunlar ve öneri. *Felsefe Dünyası*, (77-EK), 74-102. <https://doi.org/10.58634/felsefedunyasi.1252836>
- Koper, N. (2017). The unmaking of indigeneity. *Poliarchia*, 2(09), 97-118. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=775856>
- Kuropjatnik, M. S. (2019). The concept of indigeneity in the context of globalization: From essentialism to relationalism. *Journal of Siberian Federal University. Humanities and Social Sciences*, 19(3), 387-396. <https://doi.org/10.22363/2313-2272-2019-19-3-387-396>
- Lambert, S., ve Lambert, L. (2024). *Indigenous research methodologies*. SAGE Publications.
- Lorca, M., Olivera Andrade, M., Escosteguy, M., Köppel, J., Scoville-Simonds, M., ve Hufty, M. (2022). Mining indigenous territories: Consensus, tensions and ambivalences in the Salar de Atacama. *The Extractive Industries and Society*, 9, 101047. <https://doi.org/10.1016/j.exis.2022.101047>
- Lovell, N. (Ed.). (2003). *Locality and belonging*. Routledge.
- Lynch, G. (2011). Kenya's new indigenes: Negotiating local identities in a global context. *Nations and Nationalism*, 17(1), 148-167. <https://doi.org/10.1111/j.1469-8129.2010.00465.x>
- Magazi, C. (2024). The interplay of migrants and host nations for the good of nations: A biblical-theological reflection. *In Die Skriflig/In Luce Verbi*, 58(1) <https://doi.org/10.4102/ids.v58i1.3003>
- Magni, G. (2017). Indigenous knowledge and implications for the sustainable development agenda. *European Journal of Education*, 52(4), 437-447. <https://doi.org/10.1111/ejed.12238>
- Malkki, L. (1992). National Geographic: The rooting of peoples and the territorialization of national identity among scholars and refugees. *Cultural Anthropology*, 7(1), 24-44.
- Matute, I. D. (2021). Indigeneity as a transnational battlefield: Disputes over meanings, spaces and peoples. *Globalizations*, 18(2), 256-272. <https://doi.org/10.1080/14747731.2020.1771962>
- Mazzocchi, F. (2006). Western science and traditional knowledge. *EMBO Reports*, 7(5), 463-466. <https://doi.org/10.1038/sj.embor.7400693>
- McKay, D. (2019). Real Indians: Policing or protecting authentic indigenous identity? *Sociology of Race and Ethnicity*, 5(4), 478-490. <https://doi.org/10.1177/2332649218789512>
- Merino, M. E., de la Maza, F. J., Boccara, G., ve Quilaqueo, D. (2020). Indigenous identity and place: Urban Mapuche youth in Chile. *Journal of Youth Studies*, 23(10), 1279-1295. <https://doi.org/10.1080/13676261.2019.1671510>
- Merriman, B. (2015). Three conceptions of spatial locality in Chicago School sociology (and their significance today). *The American Sociologist*, 46(2), 269-287. <https://doi.org/10.1007/s12108-014-9239-4>
- Merung, A. Y., Larisu, Z., Bahriyah, E. N., ve Ulhaq, M. Z. (2024). Transformation cultural identity in the global era: A study of globalization and locality. *Socius Journal*, 1(5), 1-8. <https://doi.org/10.62872/jnxmz319>
- Miller, B. G. (2006). Who are indigenes? A comparative study of Canadian and American practices. *American Behavioral Scientist*, 50(4), 430-449. <https://doi.org/10.1177/0002764206294056>
- Mollaer, F. (2018). *Yerlilik'in retoriği*. Phoenix Yayınevi.
- Nayar, S. (2015). Resituating models of acculturation: An occupational dimension. *Journal of International Migration and Integration*, 16(4), 1141-1155. <https://doi.org/10.1007/s12134-014-0379-8>
- Ortega-Villaseñor, H. (2022). Indigenous peoples, memory and envisioning the future: A brief multidimensional study. *Journal of Ethnic and Cultural Studies*, 9(1), 39-55.
- Pelican, M. (2009). Complexities of indigeneity and autochthony: An African example. *American Ethnologist*, 36(1), 52-65. <https://doi.org/10.1111/j.1548-1425.2008.01109.x>
- Perley, B. (2021). Indigenous anthropology. *Oxford Research Encyclopedia of Anthropology*. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190854584.013.98>
- Radcliffe, S. A. (2017). Geography and indigeneity II. *Progress in Human Geography*, 41(2), 220-229. <https://doi.org/10.1177/0309132517691631>
- Rorato, A. C., Camara, G., Escada, M. I. S., Picoli, M. C. A., Moreira, T., ve Verstegen, J. A. (2020). Brazilian Amazon indigenous peoples threatened by mining bill. *Environmental Research Letters*, 15(10) <https://doi.org/10.1088/1748-9326/abb428>

- Salim, M. J., Anuar, S. N., Omar, K., Tengku Mohamad, T. R., ve Sanusi, N. A. (2023). The impacts of traditional ecological knowledge towards indigenous peoples: A systematic literature review. *Sustainability*, 15(1), <https://doi.org/10.3390/su15010824>
- Senanayake, S. G. J. N. (2006). Indigenous knowledge as a key to sustainable development. *Journal of Agricultural Sciences – Sri Lanka*, 2(1), 87-94. <https://doi.org/10.4038/jas.v2i1.8117>
- Senčar, T. B. (2023). Introduction: The (in)visibility of multi-locality in theory and practice. *Traditiones*, 52(3), 7-22. <https://doi.org/10.3986/Traditio2023520301>
- Serdar, A. (2019). Strategies of making and unmaking ethnic boundaries: Evidence on the Laz of Turkey. *Ethnicities*, 19(2), 335-369. <https://doi.org/10.1177/1468796817739933>
- Sletto, B. (2009). 'Indigenous people don't have boundaries': Reborderings, fire management, and productions of authenticities in indigenous landscapes. *Cultural Geographies*, 16(2), 253-277. <https://doi.org/10.1177/1474474008101519>
- Soh, S., Talaifar, S., ve Harari, G. M. (2024). Identity development in the digital context. *Social and Personality Psychology Compass*, 18(2), Makale e12940. <https://doi.org/10.1111/spc3.12940>
- Sunata, U. (2021). The construction of Turkey's Circassians as a docile minority. *Poligrafi: Revija za Religiologijo, Mitologijo in Filozofijo*, 26(101/102), 235-260. <https://doi.org/10.35469/poligrafi.2021.276>
- TallBear, K. (2013). *Native American DNA: Tribal belonging and the false promise of genetic science*. University of Minnesota Press. <https://doi.org/10.5749/minnesota/9780816665853.001.0001>
- Tanabe, A. (2006). Recast(e)ing identity: Transformation of inter-caste relationships in post-colonial rural Orissa. *Modern Asian Studies*, 40(3), 761-796. <https://doi.org/10.1017/S0026749X06002022>
- Taylor, M. B. (Ed.). (2020). *The Cambridge history of Native American literature*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108699419>
- Todd, Z. (2016). An indigenous feminist's take on the ontological turn: 'Ontology' is just another word for colonialism. *Journal of Historical Sociology*, 29(1), 4-22. <https://doi.org/10.1111/johs.12124>
- Ulluwishewa, R., Roskrug, N., Harmsworth, G., ve Antaran, B. (2008). Indigenous knowledge for natural resource management: A comparative study of Māori in New Zealand and Dusun in Brunei Darussalam. *GeoJournal*, 73(4), 271-284. <https://doi.org/10.1007/s10708-008-9198-9>
- Ulturgasheva, O., Wexler, L., Kral, M., Allen, J., Mohatt, G. V., ve Nystad, K. (2011). Navigating international, interdisciplinary, and indigenous collaborative inquiry: Phase 1 in the circumpolar indigenous pathways to adulthood project. *Journal of Community Engagement and Scholarship*, 4(1), 50-59.
- Unal, A. (2022). Self-identification of indigeneity within Turkey's Kurdish political movement. *Middle East Critique*, 31(3), 263-284. <https://doi.org/10.1080/19436149.2022.2092669>
- Verbunt, E., Luke, J., Paradies, Y., Bamblett, M., Salamone, C., Jones, A., ve Kelaher, M. (2021). Cultural determinants of health for Aboriginal and Torres Strait Islander people – a narrative overview of reviews. *International Journal for Equity in Health*, 20(1), <https://doi.org/10.1186/s12939-021-01514-2>
- Walter, M., ve Suina, M. (2019). Indigenous data, indigenous methodologies and indigenous data sovereignty. *International Journal of Social Research Methodology*, 22(3), 233-243. <https://doi.org/10.1080/13645579.2018.1531228>
- Watson, J. (2019). Welcoming refugees and the cultural wealth of cities: Intersections of urban development and refugee humanitarianism. *International Journal of Urban and Regional Research*, 43(5), 983-999. <https://doi.org/10.1111/1468-2427.12736>
- Weng, S. S., ve Lee, J. S. (2016). Why do immigrants and refugees give back to their communities and what can we learn from their civic engagement? *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 27(2), 509-524.
- Wisniewski, R., ve Brzezicka, J. (2020). Translocality on the real estate market: A new extended approach. *Land Use Policy*, 97, 104731. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2020.104731>
- Wolfradt, U., Allolio-Näcke, L., ve Ruppel, P. S. (2024). *Cultural psychology: An introduction*. Springer Nature.
- Woodward, E. (2008). Social networking for Aboriginal land management in remote northern Australia. *Australasian Journal of Environmental Management*, 15(4), 241-252. <https://doi.org/10.1080/14486563.2008.9725208>

- Yilmaz, I., ve Demir, M. (2023). Emotions and resistance in diaspora: The case of Australia's Kurds from Turkey. *Ethnic and Racial Studies*, 46(15), 3249-3270. <https://doi.org/10.1080/01419870.2023.2205528>
- Zandi-Navgran, L., Berry, J. W., ve Afrasiabi, H. (2025). The acculturation and adaptation of Afghan immigrants in Iran: A grounded theory study. *Journal of Intercultural Communication Research*, 54(4), 244-264. <https://doi.org/10.1080/17475759.2025.2515464>
- Zant, M., Schlingmann, A., Reyes-García, V., & García-del-Amo, D. (2023). Incremental and transformational adaptation to climate change among Indigenous peoples and local communities: A global review. *Mitigation and Adaptation Strategies for Global Change*, 28, 57. <https://doi.org/10.1007/s11027-023-10095-0>